

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XX. De Crimine falsi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

TITULUS XX.

De Crimine falsi.

SUMMARIUM.

1. Crimini huius & adulterata moneta reus tenetur ad damni restitutionem.
2. Adulterina pecunia utentem excusat bona fides & ignorantia.
3. Monetam adulteratam bona fide accipiens an peccet, eam in alium transferendo?
4. Poena falsi an teneatur eudens monetam ipsam sine Principis auctoritate.
5. An radens monetam, pondere iusto relicta?
6. An Principi liceat imponere valorem nummis ultra valorem materiae?
7. Falsi crimen & poena circa sententiam, rescripta, litteras Apostolicas.

Grave est crimen falsi dolo malo commissi, cum per hoc contingat & Deum & iudicem & partem laedi, c. 1. h. t. Ut quocumque modo factum fuerit, quacumque in re, mensuris, monetæ adulteratione, partus suppositione, testimoniis, instrumentis, de quibus hic præcipue agitur, ad damni dati restitutionem obliget. Quod omnino clarum est in adulteratione monetæ scienter facta, & exposita, cum aperte iustitiæ distributiæ repugnent damna inde consecuta, quam obligare ad restitutionem nemo sani cerebri dubitare debet. Quo modo res ea jure Canonico iniqua iudicata, cap. quanto sup. De iurejur. & rei excommunicationi hoc ipso subiungitur Extravag. 1. hoc tit. & jure civili tam scripto communi, quam singularium Provinciarum statutis interdicit adulteratio pecuniarum, earumque usus sub gravissimis poenis, l. 2. C. de falsa mon. Jul. Clar. §. Falsum. * Excusabit tamen bona fides & ignorantia utentem adulterina pecunia, quamvis, ubi intellexit, teneatur ad restitutionem, cum ignorantia aut bona fides non excuset a damno iniuste dato Navarr. in Summa c. 17. n. 167. Facit quod l. 1. D. de LL. dicantur delicta committi per ignorantiam, & coerceri.

3. Ubi quaeri possit, An qui bona fide monetam adulteratam accepit, eandem possit in a-

lium citra peccatum transferre? R. Riti. Non nihil excusare exponentem scienter monetam falsam, quam ignoranter accepit, cum eius suos teneat auctores, non etiam alii debet nocere, ut ait Navarr. d. loco. Quod & videndum in alijs rebus, ut nemo possit rem suam decem, emptam per imprudentiam per perdere etiam quindecim, quia res tantum nocet & uti dictum, sua imprudentia non debet alii nocere, ut servetur is in demnis, Petz. Novus de restit. lib. 3. c. 2. n. 312.

Q. II. An & falsi dicens dicitur teneri, quod sine Principis auctoritate nummos, ad incrementum materiae & pondere? Respondetur, Negativam suaderi posse; Primo, quia materiae addit verus valor cum materiae, quod ad incrementum boni communitatis. Secundo, quia falsitas dicitur mutatio veri, cum deest veritas. Cessat autem hic iustitia, ut de veritate cessat falsum & poena, Dicendum tamen falsarium esse talem, & teneri poena falsaria, ex ratione, quod ad iustitiam materiae non sufficit materiae bonitas, sed & ipsa forma aut signum. Deest autem hoc in publica forma, cum privata auctoritate facta, licet signum publicum appareat, ut semper creditur, ut ait Gl. in d. c. quanti? Nav. d. locorum. 319. Neque enim signum figura taliter qualiter impressa tribuit numerum, sed Reipub. auctoritas, l. 1. D. de usuris. emp. quam talis sibi usurparet. Unde l. Bat. l. qui falsam d. h. s. de finit. falsam monetam esse eam, quæ cula ab eo, qui non habet auctoritatem publicam eudendi. Quo spectat c. 1. can. quod quidam i. q. 1. ubi de gale signum impositum non excusat eudentem, & de c. 2. C. de falsa mon. ubi Imp. tantum in materiae suis eudendæ pecuniæ studium vult frequentari non etiam privato arbitrio cuiusvis ad rem. Si tamen sit iusta materia & valor, non videtur subesse questio restitutionis, quia non videtur.

Q. III. An radens sive radens monetam relicto tamen iusto pondere? R. Ut falsum puniri radentes & circumdentes nummos, aut etiam aquis quibusdam attenuantibus, ut radentibus iustas monetas, ut debito valore sint leviores; nam si iusto pondere nihil detrahitum sit, nec ex parte materiae aut forme

fit falsitas, posset videri falsarius non esse, quamvis eo non fit futurum id facinus impunitum.

Q. IV. An princeps plus æquo maiorem imponens nummis sua auctoritate eius valorem quam materia exigit? R. Licetum esse Principi deducere moderatas expensas, cum non teneatur monetam eud-re suis expensis: imò & ultra expensas posse eum plures taxare nummos cufos ultra valorem materiae, moderatè tamen, cum plures æstimetur argentum in pecuniâ redactam auctoritate Principis, quam rude. Magnum non videtur posse imponere sine consensu populi, cuius damno res ista cederet. Ad externos quod attinet, non est eorum, damnum inspicendum, siquidem non cogantur uti externa pecunia, eamque recipere ultra verum valorem. Quo modo receptum, ut aliena communitas pecuniis exteriois valorem imponat, ultra quem nemo teneatur eos recipere, licet maiorem habeant impostum à Principe, qui eas cudi iussit, qui nequit præcipere ultra suum territorium. Et hoc, si non falsificata moneta exponatur pro vera, eique valor iustus, ac si materia esset vera imponatur, & pro tali ignorant obtudatur, licet alieno populo eam bona fide accipienti, neque enim talis Princeps erit extra noxam. falsitatis, si non ita quoad externos, qui possunt non recipere, saltem quoad suos, ut satis indicat Pont. *in h. c. quanto* Quod contigit ab aliquot annis à nostris Batavis, qui falsa moneta referente speciem monetæ Hispanicæ, deperunt aliquot Indos, non tamen impune. Hoc quoque tempore, quo hæc scribo, anno 1630. Junii die 16. Hæc Comitibus in Hollandia monetæ cufos ob adulterinam monetam pro vera obtusam in subsidium Bohemorum deprehensus & captus, qui se dicitur expurgasse, quod auctoritate publica, Præfectorum scilicet rei monetariæ, id ipsum se egisse adlereret. Hæc est fides & prodicas eorum, quibus vera fides exosa, fucata autem acceptata. Modo habeatur quæritur, nõ quo modo.

Commissum falsum circa sententiam facit eam non transire in rem iudicatam, nec mandari executioni, *c. 2. h. t. l. 1. c. 2. C. Si ex falsis instr.* Imò non habere sententiæ vim & probata falsitate eam corruiere, opinio est Cujas.

et ad d. tit. Cod. Clericus falsi reus depositus in Monasterium d. truditur. can. si Episcopus Dist. 50. Laicus patitur poenam L. Corn. de falsis, quæ & capitalis infligi potest, si exigat magnitudo commissi, l. ubi falsi 22. C. ad L. Corn. de fals. Falsas rescripta ut gravius delinquit, ita gravius punitur. Clericus rescriptum Principis falsans degradatur, & caractere in signum m. scilicet impresso extra provinciam eicitur, *c. 3. h. t. c. t. a. ve delictum est falsare l. teras Apostol.* as; quod contingit ab earum sincera veritate sensum immutando aut vero earum sigille ad falsas literas consignandas utendo, alio modo depravando, per rasuram aut inductionem, secundum modos quos latè declarat Pont. *in c. licet 4. h. t. c. 2.* Gravius delictum est fabricantem, id est animo confingentium literas falsas. Poena tum falsantium tum fabricantium literas Apostolicas est excommunicatio ipso iure infligta, non tantum quoad ipsos falsarios, qui per se, sed & qui per alios falsitatem exercent; quæ poena tangit & eorum fautores ac defensores. Præterea Clerici falsarii deprehensi omnibus beneficiis & officiis Ecclesiasticis privati, degradati per iudicem Ecclesiasticum brachio seculari traduntur, secundum legitimas sanctiones puniendi; quæ poena laicos falsi convictos tenet, *c. ad falsarium 7. h. t. c. 1.* Excusat materiæ levitas, uti & quando non est immutatus sensus litterarum, cum gravitas huius delicti non consistat in atramento & litteris, sed in sensu, quo integro permanente nihil potest videri peccatum. Minus delictum est utentium literis falsis sub nomine Pont. unde & minor poena, ut appareat ex fine *d. c. 7.* Clerici officiis & beneficiis sunt privandi; laici vero excommunicandi, do ac satisfecerint, nisi excuset ignorantia aut negligentia, *d. c. 7. in fine*, si tamen ubi falsas cognoverint, iis non sint usi, *c. fin. h. t.* Impetrans literas falsas subreptitiè caret earum commodo, ut dictum sup. *De rescript.* & poenæ de qua proxime, est obnoxius, *d. c. 7. in fine.* Litteras falsas penes se scienter habens, si intra viginti dies non destruxerit, aut resignaverit, excommunicationem incurrit, cuius absolutio Pontifici reservata; etiam si iis nec usus fuerit, nec uti valuerit, quia prohibita absolute earum retentio, *c. 4. §. 1. h. t.* Ut autem falsitas evitetur, non nisi è manibus Pont.

Pont. aut ab eo deputati, accipienda sunt re-
scripta in persona ab impetrante, sub poena ex-
communicationis in laicis; suspensionis in Cle-
ricis nisi excuset dignitas, d. c. 4. Quae poena
cellat hodie, cum passim per Nuntios impe-
trentur rescripta, Papa sciente & tolerante, Gl.
ad d. c. 4. v. *subiacent*. Certum est, damnum da-
rum per litterarum falsationem refundendum
esse à reo, secundum dicta.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

SUMMARIUM.

1. Sortes quid, & quotuplices.
2. Divisoria ex se licita.
3. Damnata tamen in electionibus ad dignitates
Ecclesiasticas & officia.
4. Electi paria suffragia an sorte dirimi pos-
sint?
5. Electio per sortes facta an ipso iure nulla?
6. Lites super beneficiis an rectè sortibus sopian-
tur.
7. Sortes licita in electionibus ad munia civilia.
8. Sortes consultatoria cur & quatenus dam-
nata.
9. Divinatoria omnino illicita & damnata.
10. Poena huiusmodi sortilegii.
11. Magia quid, alia naturalis, alia supersti-
tiosa.
12. Superstitiosa effectus. 1. *Ars effectrix scien-
tia.*
13. II. *Ars effectrix sanitatum.*
14. III. *Ars effectrix maleficii.*
15. Poena maleficiorum ultimum supplicium.
16. Qua & eos manet, qui pugnent o quodam de-
libuti deferuntur per aera ac tripudia.
17. Poena item maleficorum est ignis.
18. Iure Canonico an tales excommunicati ipso
iure.
19. Libri artis magica prohibiti.

Quia falsitatis quamdam speciem habent
sortes, ideo de his proximè subjicitur.
Quae tamen non possunt generaliter tamquam
superstitiosae & prohibitaè condemnari; cum
& in lege veteri inveniaturs earum usus, quia

ministra sacerdotalia sorte distribuantur
Luce 1. & in Lege gratiae, quia Martham
electus est. *Act. 1.*

Significatio nominis varia est, magis una
communis, & huic loco accommodanda
qua capitur pro fortuito casu ad aliquem
dum, secundum ejus eventum, vel ad
eum quid cognoscendum seu revelandum.
Sortium plures ponunt speciem, sicut
Divisoria, quae significant simplicem
casum, quo inquitur, vi pacti aut conven-
tione, quid cuique sit attribuendum ad
signandum, sive agatur de patrimonio
honore, aliave re; cuiusmodi pactio
voluntatem quasi condicionatam, fieri
fiat aut eveniat, quae transit in abso-
luta conditione. Habet locum in elec-
tionibus, electionibus. Alias *Consultoria*
quibus inquitur, quid sit agendum tamquam
bonum utile, tutum, vel è contra, sicut
consilii. Alias denique *Divinatoria*, quae
inquitur cognitio futurorum. Quae
species generali nomine possunt dici
sultoria & divinatoria; siquidem omni-
quisitio occulti est quaedam conditio
omnis praedictio ac praecognitio illius
dici divinatio; proprie tamen his
expresse consultitur Daemon, istis verbis
Molin, *ad consuet. Paris. §. 13. Gl. 1. num. 1.*
14. *Suar. De statu relig. tomo 1. Tract. De
stic. c. 12. num. 2. Sanchez in Dical. lib. 2.
num. 56. Del-Rio de Magia lib. 4. c. 1. §. 1.*

2. §. *Decimum.*
Divisoria nec de se male sunt, nec
hil continentes superstitionis, cum acci-
nentur ad rei incertae cognitionem, nec
tineant aliquam invocationem demonum
que prohibitaè generales de jure, cum
lex civilis aut Canonica tales detur, nec
civile in variis casibus approbet, ut in
sum ambo 14. D. de iudic. l. 3. C. communi
gat. §. *Optionis inst. de legat. ad rolendat*
troverfias ex mutuo consensu partium, qui
possunt privatam legem neutri parti
sam statuere: ut jus, quod dividi
quit, nec omnibus applicari, per
sortium incertitudinem terminatur.
Canonicum improbasse leges in
casibus nullibi invenitur. Quo